

**HET VOORJAAR
VAN DE BARBAREN**

JONAS LÜSCHER

HET VOORJAAR
VAN DE BARBAREN

Vertaling Gerrit Bussink

WERELDBIBLIOTHEEK · AMSTERDAM

Oorspronkelijke titel *Frühling der Barbaren*.

Verlag C.H.Beck oHG, München

© Jonas Lüscher 2013

© Nederlandse vertaling Gerrit Bussink /

Uitgeverij Wereldbibliotheek 2015

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp en -illustratie Karin van der Meer

Foto auteur © Lüscher

NUR 302

ISBN 978 90 284 2603 0

www.wereldbibliotheek.nl

Wat is 'barbarendom' in de realiteit? Niet hetzelfde als culturele primitiviteit, het terugzetten van de klok. [...] Het is een toestand waarin veel van de waarden van de hoge cultuur aanwezig zijn, maar zonder de maatschappelijke en morele coherentie, die een voorwaarde is voor het rationele functioneren van een cultuur. Maar juist om die reden is 'barbarendom' ook een creatief proces: als de totale samenhang van een cultuur eenmaal verbroken is, ligt de weg open voor een vernieuwing van de creatieve kracht. Maar het is onmiskkenbaar dat die weg kan lopen via een ineenstorting van het politieke en economische leven, via eeuwen van spirituele en materiële verarming en via verschrikkelijk leed. Onze eigen bijzondere vorm van beschaving en cultuur mag dan misschien niet ongebroken overleven – we kunnen er zeker van zijn dat de vruchten van de beschaving en de cultuur in enigerlei vorm zullen voortleven. Er bestaat geen historische basis voor het geloof in een tabula rasa als eindresultaat.

Franz Borkenau

I

‘Nee,’ zei Preising, ‘je stelt de verkeerde vragen’ – en om zijn tegenwerping kracht bij te zetten bleef hij midden op het grindpad staan, een gewoonte die ik niet kon uitstaan, want op die manier kregen onze wandelingen iets van het kortademige ronddolen van oude, logge bassets. En toch ging ik dagelijks met Preising wandelen, want op deze plek was hij ondanks zijn talrijke irritante eigenaardigheden nog altijd mijn liefste gezelschap. ‘Nee,’ herhaalde hij toen hij eindelijk weer in beweging kwam, ‘je stelt de verkeerde vragen.’

Voor iemand die zoveel praatte, nam Preising de betekenis van zijn woorden verbazingwekkend serieus, en hij wist altijd precies welke vragen hij wilde hebben om de stroom van zijn woorden de beoogde weg te kunnen laten volgen. In zekere zin was ik hier zijn gevangene en zat er voor mij niet veel anders op dan hem op die paden te volgen.

‘Let op,’ zei hij, ‘ten bewijze daarvan zal ik je een verhaal vertellen.’ Dat was ook zo’n gewoonte van hem: formuleringen gebruiken waarvan hij kon weten dat hij de enige was die ze nog op het repertoire had staan. Het was trouwens een gril waarmee hij mij, naar ik vrees, in

de loop van de voorbije weken een beetje had besmet. Soms waren er goede redenen om te betwijfelen of wij, Preising en ik, wel zo'n prettige combinatie vormden.

'Een verhaal,' beloofde hij, 'waar iets van te leren valt. Een verhaal vol ongelooflijke wendingen, avontuurlijke gevaren en exotische verleidingen.'

Wie nu een scabreus verhaal verwacht, zit er mijlenver naast. Preising praatte nooit over zijn seksleven. Daar hoefde ik niet bang voor te zijn, daarvoor kende ik hem goed genoeg. Of hij zoiets trouwens had, daar kon ik alleen maar naar gissen. Ik kon het me moeilijk voorstellen. Maar je wist het maar nooit. Als ik voor de spiegel stond, verbaasde het me tenslotte soms zelf dat iemand als ik, in wie zo weinig leven zat, in dat opzicht iets voor elkaar had gekregen.

Voor hij met zijn verhaal begon, onderbrak Preising onze wandeling nog een keer, alsof hij een blik wierp in het verleden dat hij aan de horizon – die in ons geval heel dichtbij lag en werd gevormd door de bovenkant van de hoge, gele muur – leek te ontwaren. Hij kneep zijn ogen samen, trok zijn neus op en tuitte zijn smalle lippen. 'Misschien,' begon hij eindelijk met zijn verhaal, 'zou het allemaal nooit zijn gebeurd als Prodanovic me niet met vakantie had gestuurd.'

Hoewel Prodanovic verantwoordelijk was voor Preisings opname, was hij niet zijn huisarts. Prodanovic was de ooit jonge en nog altijd briljante medewerker van Preising,

die door zijn uitvinding van de wolfram-CBC-schakeling – een onmisbaar elektronisch onderdeel in elke antenne voor mobiele telefonie ter wereld – de door Preisling geverfde commanditaire vennootschap voor tv-ontvangst en dakantennes van een dreigend bankroet had gered en naar de duizelingwekkende hoogte van het wereldwijde marktleiderschap voor CBC-schakelingen had gevoerd.

Preisings vader had gewacht met sterven tot Preisling zijn door anderhalf jaar aan een privézangschool in Parijs onderbroken studie economie had kunnen afsluiten, en hij had zijn zoon, in een tijd dat steeds meer mensen allang over een kabelaansluiting beschikten, een tv-antennefabriek met vijfendertig personeelsleden nagelaten. Het bedrijf, dat was voortgekomen uit de Drossel & Potentiometer Manufactuur van zijn grootvader en waarin Preisings voorouders met dun koperdraad nog hun vingers kapot hadden gewikkeld, haalde destijds bijna zijn volledige omzet uit de productie van meterslange, maar door het ontbreken van vertakkingen erg goedkope antennes, zoals radioamateurs – helaas ook een uitstervende soort – die op hun dak plachten te plaatsen.

Preisling kwam dus buiten zijn toedoen in het bezit van een desolaat bedrijf dat een paar ingrijpende beslissingen nodig had, en daarom kunnen we ervan uitgaan dat de onderneming vandaag niet meer zou bestaan als die jonge meettechnicus Prodanovic niet de wolfram-CBC-schakeling had ontwikkeld en de teugels in handen

had genomen. Prodanovic was er dus verantwoordelijk voor dat Preising intussen behalve de vermogende eigenaar tevens bestuursvoorzitter was van een vennootschap met vijftienhonderd werknemers en vestigingen op vijf continenten. Dat was hij tenminste naar buiten toe, want de operationele kant van het dynamische bedrijf, dat nu de dynamische naam Prixxing droeg, werd allang geleid door Prodanovic, samen met een flink aantal doortastende, innovatieve managers.

Maar Preising was als gezicht van het bedrijf nog altijd belangrijk, want Prodanovic wist dat als er iets was wat Preising kon, dan was dat het garanderen van bestendigheid, van de rotsvaste geest van een familiebedrijf in de vierde generatie. Dat was het enige wat Prodanovic, de zoon van een Bosnische kelner, niet aandurfde, omdat hij zelf van mening was dat alles wat met de Balkan werd geassocieerd de belichaming was van instabiliteit, een indruk die ten koste van alles diende te worden vermeden. Als zijn overladen agenda het toeliet, mocht Prodanovic in de stad graag korte lezingen geven op probleemscholen, waar hij optrad als een toonbeeld van geslaagde integratie. Het was dus die over alle volmachten beschikende Prodanovic die Preising met vakantie had gestuurd. Iets wat hij geregeld deed als er belangrijke beslissingen genomen moesten worden.

En op die manier, dat was me nu wel duidelijk, was Preising erin geslaagd om zich al met de eerste zin van zijn

verhaal aan elke verantwoordelijkheid voor de komende gebeurtenissen te onttrekken.

Ook waar hij met vakantie ging, hoefde Preising niet zelf te beslissen. Prodanovic was efficiënt en probeerde dus steeds het nuttige met het aangename te verenigen. Dat betekende in dit geval dat hij vond dat Preising maar naar Tunesië moest vliegen, waar in een laag gebouw van golfplaten op een van de vele bedrijventerreinen aan de rand van Sfax, langs de weg naar Tunis, een van hun toelevanciers gevestigd was. Slim Malouch, de eigenaar van het assemblagebedrijf, was een koopman die nooit stilzat en actief was in zulke uiteenlopende branches als de productie van elektronische apparatuur, de fosfaathandel en de luxe-toerismesector. Hij was eigenaar van een handjevol exclusieve hotels. De bedoeling was dat Preising zijn gast zou zijn.

Malouch zocht het gezelschap van iedereen die ook maar iets met telecommunicatie te maken had, want in dat soort mensen zag hij niet alleen de toekomst – dat deed intussen iedereen – maar ook de redding van zijn familiebedrijf. Hij had vier verstandige en, zoals Preising verzekerde, zeer toonbare dochters, aan wie hij tot zijn spijt – zo waren de omstandigheden in Tunesië – niet de leiding van de familieholding kon overdragen, zodat die verantwoordelijkheid geheel op de schouders van zijn zoon Foued kwam te rusten. Schouders die Foued voortijdig had belast met het morele gewicht van een studie

geo-ecologie in Parijs, als gevolg waarvan hij zich nu niet in staat voelde om een bedrijf te leiden dat het grootste deel van zijn omzet behaalde met fosfaat, dat daarna in de vorm van kunstmest op de slavelden van Europa belandde. Foued dreigde zijn vader zelfs dat hij zijn geluk op een bioboerderij in het departement Lot zou gaan beproeven. Slim Malouch was niet alleen een fatsoenlijke vent, zoals Preising meende te kunnen weten, Malouch was ook een verstandig man, die van het fosfaat af probeerde te komen en zich wilde toeleggen op de telecommunicatie, zodat hij wel wat verwachtte van zijn contact met Preising.

Zo ontsnapte Preising dus van de Seelandse mist naar de Tunesische lente. Hij verruilde zijn tweedjasje en zijn bourgognerode manchesterbroek voor een advocaatkleurig pied-de-poulejasje en een chino met scherpe strijkvouwen, een garderobe die hij onmogelijk vond, maar zijn huishoudster had de kleren voor hem klaargelegd. Hij was bang haar te kwetsen en nam daarom met een toegeefflijke glimlach naast haar plaats om zich door haar – in haar auto, want zelf had hij er geen – naar de luchthaven te laten brengen.

‘Het was een buitengewoon prettige vlucht,’ verzekerde Preising mij. ‘Ik heb helemaal tegen mijn gewoonte alcohol gedronken. De stewardess had me verkeerd verstaan en bracht in plaats van het gevraagde sapje een scotch,

die ik toch maar aannam, omdat mijn mededogen werd gewekt door haar logge gestalte, die frappant contrasteerde met de talloze gestileerde gazellen in hun sierlijke uniform. Ze was echt niet mooi, en het leven werd haar moeilijk gemaakt door de passagiers, die zich beroofd voelden van een belevenis waar ze met het kopen van een vliegticket recht op meenden te hebben. Het zou verkeerd zijn geweest om niet elke kans aan te grijpen vriendelijk tegen haar te zijn, en dus moest er op het eerste een tweede en op het tweede een derde glas volgen.’

Slim Malouch was in gezelschap van zijn oudste dochter toen hij Preising in de gekoelde ontvangsthall van Aéroport Tunis-Carthage verwelkomde, en toen Preising het benijdenswaardig superieure gebaar zag waarmee Malouch in de hitte voor het luchthavengebouw de taxi-chauffeurs wegstuurde en zijn chauffeur wenkte, was hij even bereid geloof te hechten aan het gerucht dat Malouch het buitenechtelijke kind was van Roger Trinquier, de schrijver van het standaardwerk *La Guerre Moderne*, en diens Algerijnse courtisane, die in de nacht dat de Fransen de Maghreb verlieten met de kleine Slim op haar arm door de woestijn naar Tunesië was gevlucht. Daar had ze het dankzij haar bekoorlijkheid en haar kennis van het machineschrijven binnen de kortste keren tot secretaresse geschopt en niet lang daarna ook tot vrouw van een Néo-Destour-backbencher die een aanslag op president Bourguiba beraamde, van de uitvoering waarvan hij

slechts door een hartinfarct midden in een parlementaire vergadering werd weerhouden, maar die hém, omdat hij in dienst van het vaderland was gestorven, postuum een onderscheiding en zijn weduwe, de voormalige courtisane van de Franse folteraar van de Algerijnen, een niet onaanzienlijk pensioen had opgeleverd.

Maar de bron van het verhaal, herinnerde Preising zich, was twijfelachtig. Hij had het van een man genaamd Moncef Daghfous, die niet alleen Malouchs grootste concurrent was, maar die Preising ook had aangeboden de CBC-schakelingen in zijn fabriek aan de stadsrand van Tunis voor een veel lager bedrag te assembleren, en die openlijk toegaf dat zijn buitengewoon gunstige aanbod voornamelijk te danken was aan het werk van gevluchte minderjarige Dinka uit Darfu. Handige ventjes, noemde hij die. Preising had het aanbod het liefst van de hand gewezen, ook al lag de kwestie van de kinderarbeid niet zo eenvoudig. Hij herinnerde zich een diner met Prodanovics liberale ondernemersclub. Bij die gelegenheid had zijn disgenoot hem uitgelegd hoe lastig dat was met kinderarbeid. Veel lastiger dan al die brave zielen met hun goede bedoelingen over het algemeen beseften, maar zo eenvoudig lag het helaas niet, en onder bepaalde omstandigheden was het misschien toch wel het minste van twee kwaden. Preising wist niet zeker of hij in dit geval met die bepaalde omstandigheden te maken had, want het kostte hem destijds moeite de jongeman te volgen. In elk geval stelde hij zijn beslissing uit, hij wilde het er eerst

met Prodanovic over hebben en hield Moncef Daghfous met doorzichtige verhalen aan het lijntje.

Moncef Daghfous beoordeelde Preising helemaal verkeerd. Hij zag hem aan voor een grote gokker. Nadat hij zijn concurrent Slim Malouch met diens twijfelachtige afkomst in diskrediet had gebracht en een niet te evenaren laag aanbod had gedaan, maar nog steeds niet met Preising tot zaken was gekomen, bracht hij zwaarder geschut in stelling en liet hij zijn zes dochters roepen. Preising had de keuze, ze waren allemaal beschikbaar en allemaal van huwbare leeftijd, alleen de tweede van links was al vergeven, maar mocht er niets anders opzitten, dan behoorde het tot de mogelijkheden haar verloofde bij een verkeersongeluk betrokken te laten raken, al was zo iets nogal hachelijk, en bovendien deden de andere vijf in niets onder voor de al beloofde dochter. Voilà, zei hij met een blik op zijn dochters, terwijl hij zijn handpalmen naar boven draaide. Voilà, zei Preising, omdat hij niet wist wat hij anders moest zeggen.

Natuurlijk was Preising geschokt, maar hij was ook een uitgesproken cultuurrelativist en wel eentje van een volstrekt onchauvinistische soort. Zijn liberalisme was het relativisme van een lauw kinderbadje. Toch was hij tijdens onze wandelingen altijd bereid de ethiek van de deugden als een monstrans voor zich uit te dragen. Preising, de grote aanhanger van de aristotelische mesotesleer, die blij was dat het midden niet aritmetisch was,

maar, nou ja, van geval tot geval moest worden bekeken. En hier botsten werelden op elkaar. Hier was voorzichtigheid geboden. Dit hier was voor hem een bijzonder moeilijk geval, waarbij heel wat te overwegen viel.

Ik vreesde al dat deze Maghrebijnse sheherazade het punt was waar hij naartoe wilde. De exotische verleiding: Preising te midden van zes minderjarige Tunesische vrouwen die hem door de vader werden aangeboden als de *choix de fromage* in de chique Kronenhalle. Het dreigde toch nog een scabreus verhaal te worden.

‘Maar justement toen ik het benauwd kreeg,’ vervolgde hij, ‘en de man me begon te verwijten dat ik zijn dochters zeker niet aantrekkelijk genoeg vond en of het misschien beter was ze weer weg te sturen en in plaats daarvan zijn drie zoons te laten halen, juist toen ik de grootste moeite had hem ervan te overtuigen dat hier eerder sprake was van het dilemma dat je niet wist wie je moest kiezen, zo uniek indrukwekkend waren ze ieder afzonderlijk – terwijl ik eigenlijk stiekem naar een uitweg zocht om het hele aanbod af te kunnen wijzen zonder hem dodelijk te beledigen – werd hij geroepen door iemand van het huispersoneel met een rode zenuwvlek in zijn gezicht. Een van de fosfaatfabrieken van Moncef Daghfous stond in brand. Daghfous liet me achter onder de hoede van zijn dochters, die me van alle kanten in de watten legden, en verzekerde me dat hij weldra terug zou zijn en dan mijn keuze wilde vernemen.’

Maar zover kwam het niet. Terwijl de dochters onder het toeziend oog van een oude vrouw thee en lekkernijen serveerden, probeerde Daghfous zijn arbeiders met wild maaiende armen en woeste dreigementen terug te drijven naar de brandhaard om het vuur te bestrijden. Toen zijn gezwaai en gedreig niets uithaalden, greep hij een emmer zand en een spade en gaf het dappere voorbeeld door naar het brandende pakhuis te lopen, recht in de drukgolf van een enorme explosie, die Moncef Daghfous het hoofd van zijn lijf rukte en zijn fosfaatfabriek, de Amerikaanse wielladers, de ouderwetse lopende banden, de Franse baggermolens en de golfplaten demonteerde en in een grote kring over het met stenen bezaaide landschap verstrooide.

‘Toen dezelfde dienstbode het treurige bericht kwam brengen, rekende ik op een folkloristisch rouwritueel: luid geweeklaag, aan de haren trekken, expressief openkrabben van de van pijn vertrokken gezichten, flauwtjes en wat dies meer zij. In plaats daarvan keken de zes dochters elkaar zwijgend aan, ze ruimden de theeglazen en de zilveren kan af en ik werd met in mijn hand een stuk baklava waar ik al een hap van had genomen op straat gezet.’

Je wist nooit wat er van Preisings verhalen klopte, maar daar ging het niet om. Het ging Preising om de moraal. Hij vond dat in elk verhaal dat de moeite van het vertellen waard was een moraal verborgen zat. En meestal

gaven zijn verhalen blijk van zijn eigen bezonnenheid, waarvan hij een hoge dunk had.

Het was echter een bezonnenheid waarvan dr. Betschart vond dat ze behandeld moest worden en waarvoor ze ook drie weken na Preisings opname nog altijd de juiste psychopathologische benaming zocht. De diagnose leek moeilijk, de symptomen vaag, en ook werd de zaak er niet eenvoudiger op door het gebrek aan inzicht van de patiënt, zoals dat afwisselend charmant en beminnelijk, maar soms ook met vermoeiende halsstarrigheid tot uitdrukking kwam. Mijn eigen ordinaire depressie was veel en veel makkelijker te diagnosticeren en tegelijk ook veel minder interessant. Maar in ons onvermogen om onszelf als handelende personen te zien leken we op elkaar, Preising en ik. Hij slaagde erin dat klaarblijkelijke gebrek te zien als een deugd. Ik daarentegen lijd er erg onder. Maar er iets aan veranderen zou inhouden dat er gehandeld moest worden.

‘In elk geval,’ ging Preising verder, ‘was de bron twijfelachtig, en ook verder bood het gedrag van Slim Malouch niet de geringste aanleiding om aan zijn keurige komaf te twijfelen. Heel galant zette hij me naast zijn dochter Saida achter in een Franse limousine, waarvan het rijgedrag op de vol gaten zittende straten van Tunis me deed denken aan de rit op een kameel; maar over de kamelen straks meer,’ onderbrak Preising zichzelf. ‘Hij deed het portier achter me dicht en klom zelf achter het stuur van

een terreinwagen, die zonder dat ik het had gemerkt naast ons was gestopt. Met het mobieltje aan zijn oor en een charmant gebaar schoot hij ons voorbij. Ik zou hem 's avonds pas terugzien. Tot zijn grote spijt, zoals hij me had verzekerd, had hij het heel erg druk, maar Saida zou voor me zorgen en me naar het door haar geleide hotel brengen, waar ik de eerste nacht zou verblijven.

Met gracieuze gebaren, die mijn laatste twijfels over de familie Malouch wegnamen, wees Saida naar de bezienswaardigheden die aan de andere kant van de getinte ruiten voorbijgleden. Een punt van het Lac de Tunis, een paar meter van de Avenue Habib Bourguiba, het Magasin Général, een paar pittoreske deuren. Ik draaide belangstellend mijn hoofd om en deed of ik alles voor de eerste keer zag. Malouch hoefde immers niet per se te weten dat ik nog geen jaar geleden op uitnodiging van zijn concurrent Moncef Daghfous al een paar dagen in Tunis had verbleven.

De auto stopte in een zijstraat van de Place de la Victoire voor een gebouw van vier verdiepingen, witgekalkt, met blauwe luiken en een groot aantal ranke zuilen en gemetselde versieringen in Moorse stijl. "l'Hôtel d'Elisha," riep Saida terwijl het portier werd opengetrokken. Elisha, ook bekend onder haar Latijnse naam Dido, de stichtster en heerseres van Carthago.

'Ah, Dido,' Preising tuitte zijn lippen als een echte kenner en bleef opnieuw staan. 'Van alle goddelijken en

godgelijken,' begon hij, 'was Dido altijd mijn favoriet, ja, misschien voelde ik me met haar zelfs het meest verwant. Zij was degene van het onvoorwaardelijke devies dat iedereen voor het gelukkige voortbestaan van het vaderland vrijwillig zijn leven dient te geven of zijn weigering met de dood moet bekopen – hoewel je het met me eens zult zijn,' zei hij met een blik op mij, 'dat moederland in het geval van Carthago beter past. En toen zij zelf, de koningin, even later aan de beurt was en de bestorming van Carthago moest verhinderen door in te stemmen met een huwelijk met de despotische en vermoedelijk karakterloze Jarbas, de zoon van Garamantis – een Libische nimf – en Jupiter, aarzelde ze niet lang maar liet een brandstapel bouwen en in brand steken, waarna ze, zo is te zien op een hartverscheurende illustratie in de *Vergilius Vaticanus*, op de brandende houtstapel een zwaard in haar borst stiet. En daar,' vervolgde hij, terwijl hij me met zijn vlakke hand en met zachte druk tussen mijn schouderbladen verder duwde, alsof ik degene was geweest die onze wandeling had onderbroken, 'valt voor het zakenleven iets van te leren. Wanneer je als topmanager een devies huldigt, hoort dat in de allereerste plaats en onvoorwaardelijk op jezelf van toepassing te zijn. Als de kopieerkosten te hoog zijn en je roept op tot zuinig gebruik van de kopieerapparaten, dan begin je gewoon met zelf minder kopieën te maken, en als je dat te lastig vindt, dan kopieer je maar helemaal niet meer.'